

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Aylık Fikir Mecmuası

Yıl: 1, Sayı: 11

Sahibi ve Müdürü: H. Nihâl

15 Mart 1932

Kuş Bakışı

İktisat ve Millî Müdafaa

Adsız kahramanları, adsız müstahsilleri kurtarmak lazımdır.

On yedinci asır sonuna kadar muayyen bir araziye, kâfi miktar halka mâlik olan bir memleket kimseye muhtaç olmadan, kendi milli vasıtalarıyla temin ettiği istihsalatı ile iktisadi istiklalini temin ve idame ettirebilirdi.

***

Böyle bir memleketin komşularıyla olan iktisadi mahiyetteki münasebeti onlardan kendisine mevcut bulunmayan lüks eşyayı ithal etmekten ibaretti.

***

Bu devirde memleketler, vatandaşlarının ihtiyaçlarını bizzat kendileri temin ederek her hangi bir tehlike karşısında harici yardımdan müstağni bulunmaya çalışmakta idiler. Hükümet adamlarının vazifesi önce memleket içinde malların serbest bir surette seyrinin temini, sonra da istihsalin teşvik ve himayesinden ibaretti. Fakat sınaî hayatların inkişafı milletlerin iktisadiyatında muhtariyetin önüne demirden bir set çekti. Milletler siyasi istiklâllerin nispetinde iktisadi hayatlarında birbirlerine bağlandılar.

***

Bir memlekete ait iktisadi hadiseler başlangıçta yalnız o memleketin malı iken sonraları bunların iyi ve fena neticeleri bütün memlekete tesir eder oldu. Bugün bir memleketin iktisadi hayatındaki buhranlar o memleketin

siyasi hayatları üzerinde de müessir olarak münasebette bulunduğu diğer memleketlerin iktisadi ve siyasi hayatlarının da müteessir etmektedir. Parası olmayan bir memleket münasebette bulunduğu diğer memlekette satın almakta olduğu maddelerin tamamını veya bir kısmını satın alamaz, bu netice satıcı memleketi müteessir eder. Milletler arasında tıpkı insanlar arasında olduğu gibi sıkı bir tesanüt ve iş bölümü vardır. Bir memleketin istihsal fazlası diğerleri tarafından istihlak edilir, bu suretle cihan iktisadında bir tevazün temin olunur. Milletleri birbirine bağlayan bu tesanütler arkasında milletlerin bir de mahrem cepheleleri vardır.

***

Bu cephelelerin adı "MİLLÎ DUYGULAR"dır. Milletler iktisadi münasebetlerini temin edebilmek için birbirleriyle temas ve mübadele de bulunmak ıstırarındadırlar; buna şüphe edilemez.

***

Bununla beraber mübadele ve münasebet mecburiyeti milli duyguların, milli iktisadın ihmal edilmesini tazammun etmez.

***

Milletler on dokuzuncu asırda milliyetperverlikle beynelmilelcilik arasında çalkanıp durdular. Nihayet bu iki vaziyeti telif etmeye çalışarak aralarında ticaret muameleleri, hususi gümrük tari-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 2

feleri yaptılar; bunlara milli. mahsulleri ko-ruyan hükümler koydular. Umumi harp esnasında bu teamül ve muahedatın kâfi gelmediği görüldü; milletler muhtaç oldukları maddeleri dâhilde temin edememekten mütevellit çok elim ve çok acı hüsrânlar, ıstıraplar geçirdiler. Bilhassa Türkiyemiz bu hüsrânlarla bu ıstırapların en şiddetlisini çekti. Umumi harpten sonra anlaşıldı ki milli müdafaanın temini ancak ve ancak istihsalatın millileştirilmesi tekessürü ve tenevvü ile kabildir.

Fakat istihsalat; istihlak ve ihracata bağlıdır. Bir memlekette istihlak ve ihracattan aşın istihsal, neticesi vahim akıbetler doğurabilir.

Türkiyemiz'in istiklalini koruyacak evvela ordu, sonra milli iktisattır.

tamamiyle kurtulamamışızdır. Nüfusumuzun beş altı mislini ferah ferah besleyecek kadar geniş topraklara malikiz. Bu toprak tamamen iptidai bir şekilde ve istifadeye gayri müsaittir. Ziraatı güneşin rahmetine, suların lütfüne bağlı bir memleket için ziraat memleketidir denemez. İhracatımızda en esaslı vazifeler gören öyle mıntıklar var ki yağmurun yağmaması oralarda kıtlığı muciptir.

Zirai istihsalde iptidailiğimize rağmen Türkiye ciddi ve fenni esaslar dâhilinde çalışacak olursa Balkan pazar ve panayrlarına zirai mezat da ihraç edebilecek bir memleket haline gelebilir.

Memleketimiz zirai kabiliyetinden başka kudret ve mihaniki kuvvet itibarıyla da zengindir.

Aşk

Sofular geçemez derya-yi aşkı,
Biz geçtik ezelde, erenlerdeniz.
Her tezgah dokumaz diba-yi aşkı
Tezgahtız dokuyup giyenlerdeniz.

Zahitler tadamaz sefa-yi aşkı
Gafiller ne bilir vefâ-yi aşkı?
Kökünden kazıyıp cefâ-yi aşkı
Daima sefasın sürenlerdeniz.

Kalplerden süzülen şarâb-ı aşkı
İçerek hatmettik kitab-ı aşkı
Mestplup vallahi rûbab-ı aşkı
Cananın saçıyla gerenlerdeniz.

Ta arşa yükselttik niyaz-ı askı
Gel, bir bizde dinle su saz-ı aşkı
Mahbupta gördüğün o naz-ı aşkı
Bir kadeh içinde ezenlerdeniz.

Şekvasız dinleyip figan-ı aşkı.
Kalplere sunarız hicran-ı aşkı.
Şükret ki ey "Sefa" iman-ı aşkı

S.R

Orduyu yaşatacak, ona kuvvet ve hareket verecek, iktisadi kudret verecek iktisadi kudret ve amillerdir. İktisadi kudret ve amillerin esası istihsalin tenevvüü, çokluğu ve bunların istihlak ve ihraçlarından ibarettir. İstihsalde müessir olan dört vasıta vardır:

- 1-El işleri (iptidai sanatlar);
- 2-Toprak;
- 3- Kudret (elektrik ve mihaniki kuvvetler);
- 4- Sermaye...

Bugün teessürle kaydedebiliriz ki biz istihsalde henüz el ve kol kuvvetinin amil olduğu iptidai iktisat devresinden

Filhakika memleketteki madenlerden pek az istifade edilmektedir. Buna mukabil çok zengin maden, kömürlerimiz, ufak himmetler sayesinde sınaî tesisatta istifade edilecek nehirlerimiz vardır.

Bir milli müdafa; milli iktisadiyatımızı nutuklar; cemiyetlerle değil şeni esaslarla hal ve ikmal etmek mecburiyetindeyiz. Bunun için istihsalimizi medeni bir hale sokmak, nehirlerimizi kabili istifade bir vaziyete getirmek; madencililiğimizi kazma ve kürek madencililiğinden kurtarmaklığımız lazımdır. Bu günkü harpler, medeniyetlerin, cemiyet iktisadiyatının yekdiğeriyle çar-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 3

pişmasıdır. Bir ordunun askeri kabiliyeti ne kadar çok olursa olsun eğer o süngüsünü bileyecek taşı, mavzerini patlatacak barutu, askerinin sırtına ve karnına lazım olan mevaddı kendi milli unsurları vasıtasıyla temin edemezse muvaffakiyeti tesadüfe bağlıdır.

Silahları terk etme meclislerinin enternasyonal kongrelerinin temenni ve kararları ne olursa olsun belli bir hakikat varsa o da bütün milletlerin kayıtsız ve şartsız askerliğe doğru gidişleridir.

Memleketlerin bugünkü tamamıyeti mülkiyeleri ancak ordularının kuvveti ve askeri sena iyelerinin mükemmeliyeti ile kurtulabilir. Bu hakikati anlayan bütün milletler silahlanmakta, askerleşmektedirler; İşte: Polonya,

bugün İngiliz fabrikalarına on binlerce İngiliz lirası kıymetinde harp levazımı, tayyare sipariş etmektedir.

***

Toprağımız çok ve iyi mahsul vermemektedir. Biz bunun sebeplerini bularak izale etmeliyiz. Toprağımızın az mahsul vermesi onunla meşgul olan ellerin ehil olmamasından ileri gelmektedir. Yapılan kimyevi tahliller bilhassa nehir kenarındaki topraklarımızın dünyanın en mümbit kara topraklarından olduğunu göstermektedir. Memleketin her tarafı bol sulu nehirlerle sulanmıştır.

Mesut cemiyetler medeni memleketler için birer refah vasıtası olan nehirler bizde yazın hastalık; kışın ölüm getirmektedir.

Atlılar

Tanrının eli gibi
Bir ufku ufka bağlar,
Cehennem seli gibi
Şimşekleşir atlılar.

Gözer ufka dalınca
El atılır kılınca;
Yanarak bin bir hınca
Şimşekleşir atlılar.

Bir kişneme yer alır
Aksi dağlarda kalır
Sanki gökler alçalır.
Şimşekleşir atlılar.

Atsız atımızda.
Yükseliriz bir hızda.
Vatan denen bir kızdla
Şimşekleşir atlılar.

Göz kalırsa bu yerde
Düşerse vatan derde.
"Atlı" der: bı günlerde
Şimşekleşir atlılar"...

Atlı

Finlandiya, İtalya, Romanya, Fransa, Rus-ya.

Harp muahedelerinin amansız kayıtları altında bağlanan Almanya, Bulgaristan; Macaristan da ise bu askerleşmek ve silahlanmak arzusu bir hırs halini almıştır. Bizim orduya ve askere ihtiyacımız diğer memleketlere nazaran büsbütün başkadır. İsviçre bitaraflığını devletlere tanıtp ordusunu tamamen lağvedebilir. Fakat bizim için buna imkân yoktur. Ordusuz Türkiye istiklalsiz bir toprak; bir hinterlandtır.

Dünün bitaraf bir devleti olan Belçika

Topraklarımızın iyi mahsul vermemesine gelince bu teşkilat noksanlığından; küçük ziraat eshabının himaye edilmemesinden ileri gelmektedir.

İş bölümü muasırı bulunduğumuz iktisadi ve sınaî müesseselerin inkişaf ve tekâmülünde çok mühim bir rol oynamıştır. Bizim mektep ve idare müesseselerimize bile henüz girmeyen bu tılsımlı düsturun ziraat erbabı arasında mevcudiyetini iddia etmek bilmem ne derece doğrudur? İş bölümü sisteminin muhtelif müesseselere tatbiki XIX ve XX. asırların muvaffakiyetini temin eden hadiselerin en mühimi olmuştur.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 4

Köylümüz çok acıklı bir vaziyettedir. Köy kanunlarının parlaklığı, kelimelerin güzelliği ve nihayet hüsnü niyetin mevcudiyeti kâfi değildir.

Köylünün ziraatında, mesainde iş bölümü nedir bilinmez.

Köylü otlakta öküzlerini yayar; sapanını biler, yemeğini, evini yapar, duvarını örer, tarlasını sürer, buğdayını biçer, öğütür, kasabaya iner, odun satar, gaz alır, bunlara mümasil binlerce iş yapar köylümüzün böyle muhtelif işleri yapmaya mecbur, oluşu, mesaisinde müspet bir iş bölümünün olmaması elde etmiş olduğu neticelerin parlak olmamasına sebep olmaktadır. Eğer bir köy halkının bir kısmı yalnız tütün ziraatı ile meşgul olursa bittabi bu köyün tütün sırasında karpuz, kavun ekip tütün ziraatı ile meşgul olan köyün tütününden çok farklı ve çok nefis olur. Milli istihsalatımızın, milli iktisadiyatımızın belkemiğini teşkil eden mahsulâtımızın tekemmülü için ziraatımıza iş bölümü esasını sokup köylünün yapacağı işlerde ona ihtisası öğreterek çalıştırmalıyız.

Bugünkü demokrat müesseselerde (köylü) milli refahın, milli müdafaanın en canlı bir unsurudur.

Muhteşem zaferler temin eden muzaffer orduların adsız kahramanları köylüdür. Milli servetleri temin eden fert cü-

zilerin yine köylüdür. Milli müdafaaya kadar milli servetimizi korumaya mecburuz. Bu da ancak köylünün terfihi ile mümkündür. Ziraata müteallik mahsulâtımızı fenni ve medeni esaslar dâhilinde temin ve ihraç etmeliyiz. Bize para veren müşteri: yumurtanın iyisini, incirin kurtusuzunu ister. Binaenaleyh ihracatımızda mühim bir yekûn teşkil eden zirai istihsalatımızı medeni bir hale ifrağ etmeliyiz.

Bunun için Anadolu'nun muhtelif mıntıklarında resmi devlet panayırları vücuda getirmeliyiz. Bu panayırlara iştirak edecek köylü mahsulünü nakilde devlet vasıtalarından istifade etmelidir.

Köylü mahsulünün tekemmülünde: köylüyü tenvire bilhassa ehemmiyet vermeliyiz.

Binaenaleyh köy tedrisatına: genç köylüyü tenvire bilhassa ehemmiyet vermeliyiz.

Memleketleri kurtaran ordular: Ordulara kuvvet ve hareket veren milli iktisatlarıdır. Memleketimizi korumak için milli iktisadı: milli ziraatı; milli hayatı kurtarmak mecburiyetindeyiz.

Bunun için Atsız kahramanları! Adsız müstahsilleri kurtarmaklığımız lazımdır.

***

Türk Antropolojisine Methal

III

Türk Antropolojisi ancak Türk köylerinde tetkik olunabilir...

Bundan önceki yazılarımızda Türk antropolojisi hakkındaki neşriyatın esas hatlarından, bunların yanlış ve hatta zararlı ve kasıtlı cihetlerinden bahsetmiştik. Bunlardan bilhassa E. Pittard'ın aizim

eski Yunanlıların Anadolu'daki artıkları ile karışmış melez bir millet olduğumuzu yaygara ile ispata kalkışan iğrenç, iddialarının mahiyetini göstermiştik. Bu zararlı ve hakikata, uymayan tet-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 5

kikler arasında memleketimizde isbat edilmek istenen neşriyattan da bahsetmek ve onları da bu sıraya katmak isteriz.

Türk antropolojisi tetkikat merkezi namına İstanbul'da ve Tıp Fakültemizde yapılan tetkikatın neticeleri bundan iki yıl önce Milliyet gazetesinde neşredilmiştir. Bu tetkikatı yapan Fransız doktoru Mösyö Muşe'nin resmini de basan o gazete makalesinde, Türklerin Avrupalı bir ırk oldukları ilân ediliyor ve bununla beraber de bizim dolikosefal, yani halk tabiriyle kavun kafalı olduğumuz söyleniyordu; mesele bu zeki Fransız tarafından çok cazip bir şekilde ortaya atılmıştı. Evet kafa ölçülerimiz bizim Avrupalı olduğumuzu gösteriyordu. Şu halde sevinmeli idik. Avrupalı olduğumuz teşrihi ve somatik kat'î delillerle de isbat ediliyordu.

Bundan önceki yazılarımızı okuyanlar anlamışlardır ki bu tez bir tuzaktı. Hem de ilim namına kurulmuş bir tuzak.

Dolikosefal veya Avrupalı olmamız demek, E. Pittard'ın dediklerini hakikat olarak kabul etmek ve Yunanlılarla karışmış, Türklükle alâkasını kaybetmiş melez bir millet olduğumuzu kabul etmek demektir. Halbuki bütün dünya antropologları biliyor ki, bizim kafa teşekkülâtımız bilâkis brakıyosefal, yani yuvarlak kafalı ırklar sınıfından olduğumuzu göstermektedir. Dolikosefal olduğumuzu ispat ederler veya biz bunu kabul edersek aslımız olan ve Turanı bir ırk olan Türklük veraseti ve Türk tarihi ile alâkamız kalmıyor ve biz daha ziyade Yunanlılardan gelme melez bir millet oluyoruz. Ruhumuz buna hissen isyan etmekle beraber, yaptığımız tetkikat da bunun böyle olmadığını ve siyasî maksatlarla bu yalan yanlış tetkikatı ilim namına ortaya atarak bizi avlamak isteyen yabancıların meşum kasıtlı insanlar olduğunu meydana çıkarıyor.

Anadoluda tarihen ve balen Türk olarak

tanınmış mıntika ve aşiretlerde ve halk kesafeti içinde iki bini müteceviz mevzu üzerinde aldığımız ölçüler ve bunların vasatı, bilhassa kafa endisleri "Endice cephalique"ler, bizim, yâni üçte biri bugün Anadolu yaylasında yaşıyor Türk milletinin ileri derecede brakıyosefal olduğunu gösteriyor. Bu ölçülerin müfredatını mıntika ve umum vasatilerini münasip bir zamanda ve bir broşür halinde neşredeceğiz. Hatta biz Broca cetvelindeki brakıyosefallerden daha çok brakıyosefaliz.

Ancak biz kafa endislerimiz hakkında bir netice elde etmekle beraber bu tetkikatın daha ileri gitmesini on binleri aşınasını ve ondan sonra daha esaslı hükümler vermek kabil olduğunu iddia ediyoruz.

Hatta bu fena kasıtlı ve davalı insanların bu vadideki yaygaralı nazariyelerini felce uğratmak için bu tetkikatın mukayeseli yapılması taraftarıyız. Orada Anadolu'nun etnografik vaziyetine göre mevcut yabancı unsurlar ve akalliyetler de görünmeli ve onların hiç de Türk kafasına benzer kafa taşımadıkları gösterilmelidir. Şimdiye kadar yaptığımız ve her halde bu efendilerin neşrettikleri müşahedelerin birkaç misli olan müşahedelerimiz bu hakikati göstermiştir.

Anadolu Türkünün kafa Ölçüleri vekafa endisi Rumların ve Yunanlıların ölçüsüne hiç benzemiyor. Yukarı sınıflarda ve münevverlerimiz içinde brakıyosefallikten dolikosefalliğe doğru karışmış olanlar varsa da onların ölçüleri de yine dolikosefal denecek derecede değildir. Halkımızın ekseriyetine ve köylü kütlesine nazaran daha çok karıştıkları anlaşılıyor. Fakat biç bir zaman onlarda, da bir Rum veya bir Acemdeki endis sefatikleri bulmuyoruz. Halkımızın antropolojik vasıflarını tetkik sevdasında olan bu yabancılardan ve bu yabancılardan gölgesinde çalışanlardan bazı ricalarımız vardır, onları buraya sıralıyacağız:

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 6

1... Bir millet hakkında ahkam çıkarılacak antropolojik tetkikat şehirlerde ve bilhassa İstanbul'da hiç yapılamaz. Çünkü şehirler, etnografya ve antropoloji bakımından tam manası ile bir melez mihraktır. Bunların içinden bir ırkın ölçülerini çıkartmak imkânsızdır.

2... Şehir mezarlıklarından çıkarılan mahdut kafa tasları üzerinde yapılacak tetkikat ve alınacak neticeler ise ancak teşrihi kıymeti hale olabilir. Bunlar bizim antropolojimiz hakkında bir şey göstermez ve ifade edemezler. Çünkü hangi milletten bir ölüye ait olduklarını ve dahia doğru tabir ile hangi ırka mensup olduklarını tayin kabil olsa da bunların ölçüsünden henüz tetkik edilmemiş bir ırkın ölçüleri çıkarılamaz, ne verasetleri malûmdur, ne de bu tetkikatı ileri götürmek için bütün mezarlığı ait üst etmek kabildir. Nihayet bunlar da toprak al-tında bir şehir demektir.

3... Memleketimizde bu tetkikat asker arasında da yapılamaz Filhakika, yabancı ve yerli antropologlar bu vaziyetten kolayca ve bolbol istifade etmek istiyor ve devletin hüsnüniyetinden istifade ederek alaylardaki askerleri ölçüp, tetkikat neticelerini ilân ediyorlar. Bu yol da kolay, fakat mahzurludur, Çünkü alaylar da şehirlere benzer, memleketin muhtelif yerlerinden gelmiş, karışık unsurlar bulunabilir. Bunların ölçüsünden alınacak neticeler bir ırkın değil ancak birkaç yüz karışık insanın vasatilerini gösterebilir.

Böyle ölçü toplanmak istenirse, her fertten Etnografik Anamnes toplamak ve kaydederek vasatileri bunlara göre guruplandırmak ve ayrı ayrı toplamak lâzımdır.

4... Antropolojik tetkikat ancak köylerde yapılır. Bunların da kaç yıllık olduğu, atalarının nereden geldiği, aşiret hayatı yaşamışlarsa hangi aşiretten oldukları, en çok kimlerle temas ettikleri kız alıp verdikleri tarihi ve hukuki usullerle tespit edilir ve bunlar tespit edildikten sonra ölçüler topla-

nır Aynı ırktan olduklarına kanaat hasıl olan koy ölçüleri kabalara göre guruplandırılır. Sonunda kazalar da kaydı ihtiyatla ve inceden inceye tahkikatla ölçülür. Bu kazalarda vilayetler hâlinde guruplandırılır. Ayrı ayrı vasatileri alınır. Bu vasatilerin bir kıymeti olmaya başlar, yoksa her gelişi güzel yerde birkaç yüz kişi ölçmekle Türk antropolojisi tetkik edilmiş olmaz ve bilhassa bu mahdut ölçülerden bir milletin siyasi hayatına kasededen umumî hükümler hiç çıkarılamaz.

Biraz da Türk Antropoloji mecmuasının son nüshalarında Anadolu ve Rumeli Türklerini ölçerek farklar bulup gösteren Dr. Şevket Aziz beyin tetkikatından bahsetmek isteriz.

Henüz antropolojik şahsiyetimizi katiyetle tespit edecek neticeler alınmamış ve bu yolda büyük rakkamlar neşredilmemiş olduğu balde bu zat daha ileri giderek Anadolu ve Rumeli Türkleri arasında endis sefalik farkları bulacak kadar ileri gitmiştir. Anadolu Türkü için 84 küsur olarak gösterdikleri endis sefalik brakiyosefallige yakın bir ölçü ise de halkımızın endisieri asgari olarak 85'den yukarıdır. Bu neticeler bile kat'î değil iken iki komşu yurt arasındaki Türkler arasında fark bulup çıkarmaya ve göstermeye çalışmak en hafif manasıyla zararlı bir gaflettir

Bu asırda ve bu zamanda böyle siyasî neticeler verecek, uzak ve yakın ihtilâflar yapabilecek ilmi tetkikatın bîr gaflet veya bir maksatsız mesai olacağına İnanmakla beraber bu zati intibaha davet ederiz.

Adından Türk olduğunu anladığımız ye halen Mösyö Muşe'nin yanında antropoloji müderris muavini olduğunu öğrendiğimiz bu zatın balkan konferansına müşterek ölçüler taharrisi teklifini yapmadan önce, Anadolu'yu köy köy ve karış karış dolaşması ve yıllarca ölçüleri toplayıp guruplandırdıktan sonra alacağı hakikata yakın neticeleri neşretmesi lâzımdır ki, milletimize faydalı ve hiç de-

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 7

ğilse milletimize zararsız mesai sarf ettiğine inanalım.

Aksi takdirde bu zatın tetkikatında dit Mösyö
Muşen'in ve dolayısıyla E.Pit-

tard'ın tesiri olduğunu kabul etmek zarureti hasıl
olacaktır.

Ahmet Rıza

Yaşamak Sanatı

Toplayan ve Yazan: Dr. Ahmet Tegin

1- Paraya, servete ve satışa dair

İhtiyar ve kurnaz bir adam diyor ki: "Kazandığım para
ile sarfettiğin para arasındaki fark, seni zengin veya
fakir yapar."

Bu söze inanınız! çünkü denenmiş Ve doğru hir
sözdür.

Filhakika cehit sarfetmeden kolayca zengin olmak için
Tasarruf birimi şarttır. Bu sayede istikbal irin para
toplanmış olur.

Küçük tasarruflardan büyük servetler doğacağını
unutmayınız.

Acı, fakat doğru bir darbimesel vardır: Sefalet kapıdan
girerse, aşk pencereden kaçar.

Eşi ve çocukları gıdasız ve elbisesiz kalan, hasta yatan
yavrusuna Doktor bulamayıp tesellisiz kalan ve ilâç
alamayan bir babanın, vasiyeti ne kadar fecidir.

Onun için eşine ve yavrularına ufak bir istirahat veya
lüzumlu bir teptilâva için lâzım gelecek parayı vaktiyle
ve ilk olarak hazırlamak fâzıldır.

Parayı istif, yapmak için tasarruf etmek de bir nevî
sefalettir.

Şahsi hürriyet ve istiklâli ezdirmemek için tasarruf
yapmak şarttır.

Böyle bir gaye uğrunda da zevklerden fedakârlık
etmek lâzım ve zaruridir. Çünkü borçlu bir adam,
gönüllü bir esir demektir.

Bir masraf, defteri tutarak oraya en

küçük masraflardan bile kaydetmenizi tavsiye etmem.
Fakat paranızı nerelere sarf ettiğinizi ve almak
istediğiniz şeylerin kıymetini bilmeniz lâzımdır.

Her kim ki, cebindeki paranın miktarını daima bilir ve
alacağı şeyin kıymetini de daima takdir edebilirse
delice masraf yapmayacaktır.

Kim ki, servetini ve onu kazandıracak vasıtaları
darmadağın ediyorsa, İçtimaî mevkii ne olursa olsun
güzü kapalı ve düşüncesiz bir adam demektir.

Çünkü, sağlam kafalı hiç bir insan sefalet yaparak
kendinin ve milletinin sefalet ve harabiyetini kendi
eliyle hazırlayacak kadar budala değildir.

Hiç bir zaman ve asla mevcut paranızdan fazla masraf
yapmayınız.

Her sene pek az olsa da bir miktar parayı bir köşeye
koymanız lazımdır.

Bu damlalar göl olur. Hep bir araya gelir, bu küçük
gölleri birleştirirseniz deniz yaparsınız. Millî
servetlerin doğuşu böyledir.

Katiyen borca girmeyiniz. Bir adam diyor ki: Beş yüz
kuruşunuz var. Dört yüz doksan dokuz kuruş
sarfediniz. Netice nedir?... Saadet.

Beş yüz kuruşunuz var. Beş yüz bir kuruş sarf ediniz.
Netice nedir?... Sefalet. Bu söz komik bir adam
tarafından söylenmiş bir hakikat olduğu için kıymeti
az değildir...

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 8

Borçların hakikî bir esaret olduğunu daha fazla söylemek zaittir.

Borç ile ömür sürenlerin hayatı elemle doludur.

Tecrübeli bir adam olarak tanınmış bir İngiliz şunu söylüyor: Açlık, soğuk, yıpratıcı çalışma, ilh.. bunların hepsi tahammül edilmez şeylerdir. Fakat borç sahibi olmak, bunların hepsinden fenadır.

me etmekten çekinir ve bir arkadaş kaybedersiniz. Mamafih servetiniz nisbetinde alıcınap bir hisle veriniz. Fakat paranın geri geleceğini beklemeyiniz.

Eğer parayı güç kazanıyorsanız asla cesaretiniz kırılmasın. En uzun geceleri bile bir gündüzün takip edeceğinizi unutmayınız.

Bununla beraber, talih size gülmeye

Uyan

Kapınız gurbetellerden kendine çekti beni;
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim, uyan!
O ateşten bakışlar öldürecek beni...
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim uyan!

*Benim için dünyada saadet yok mu bilmem.
İnce, kalem kaşların alev mi, ok mu bilmem!
Bu aşktan çekeceğim, daha da çok mu bilmem!
Uyan cici bebeyim, nazlı sevgilim, uyan!

Benim kalbim kucaklar dertlerin derinini.
At ey güzel Aşk için, Allah için kinini...
Seni Ferhat görseydi neylerdi Şirin'ini?
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim, uyan!

Rengin solgun pembedir evvelce gülsen miydin?
Söyle, ben ağladıkça yaşlı mıydın şen miydin?
Dün iki Ay görmüştüm, yoksa biri sen miydin?
Uyan cici bebeğim, nazlı sevgilim uyan!

Hikmet Tuğrul

Çünkü esarettir. Eğer beş kuruştan başka, bir şeyiniz yoksa, bir avuç mısır buğdayı satın alınız. Kavurunuz ve yiyiniz. Fakat kimseye on para borcunuz bulunmasın.

Kobden, dünya iki sınıf üzerine taksim olmuştur der. Bir kısmı paralarını iktisat edenler, diğerleri de mevcutlarını sarf edenlerdir. Bütün büyük eserlerle, medeniyet ve saadeti temin eden şeyler muktesitlerin eserleridir. Mevcutlarını harap edenler de onların esiri olmuştur.

Bununla beraber halkın sırtından çalınmış servetler bulunduğunu ve bulunacağını unutmayınız. Sizin servetiniz böyle hırsız ve katil bir servet olmasın.

İşlerinizde ödünç ne para alınız, ne de veriniz. Nihayet bunu pek müstesna hallere hasrediniz. Çünkü verdiğiniz parayı bir daha elde etmeniz şüphelidir.

Sonrada size borçlu olan insanla samimiyetini ida-

başlayınca müsrif olmayınız. Şansın daima devam edeceğini beklemeyin ve istemeyiniz. Çünkü, birazda başkalarını gün göstermek için sizden gidecektir.

Birçok kimse daha muvaffakiyetlerin başında sarhoş olur ve kendilerini sefahet içinde harap olmaya terkederler. Bunlar kazançlarını kaybetmeye mahkûmdur.

Zengin olmak için acele etmeyiniz. Hele param yok diye hiç mustarip olmayınız. Borcunuz yoksa sevininiz, Tasarrufa alınız. Küçük varidatınızı kullanmasını öğreniniz. Zengin, olmayı bekleyiniz.

Yeryüzünde büyük servet temin eden pek az kimse mevcutsa, bunların hemen hepsi hayatlarını muntazam bir çalışma ve iktisat ile kapanmışlardır.

Böyle bir insan olabilirsiniz zengin olmanız mukadderdir.

Bize daima servetin hırsız ve ahlaksız

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketer için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 9

kazançlarla temin edildiğini söylerler. Böyle servetler yok değildir. Fakat, servetlerin hepsi de böyle değildir, Netekim, içtimaî ve iktisadi şeraitin bozukluğundan fakir düşen masum insanlar vardır. Fakat ekseriya zaruret düşüncesiz bir israfın neticesidir.

Hakikî fakirler hiç bir şeyi olmayanlar değil, ancak duydukları ve istedikleri

ihtiyaçların çoğuna malik olmayanlardır. Esir olmak istemiyorsanız, borç etmeyiniz. Refah içinde yaşamak istiyorsanız, tasarruf ediniz. Zengin olmaya niyetiniz varsa, büyük servetleri sevk ve idare edebilecek şekilde yetişiniz. Bir piyango gibi gelen servetlere ve şarlatanlıkla ele geçen kârlara aldanmayınız. Onları çabuk kaybedeceksiniz.

Türkler'de Ailenin Tekâmülü ve Bunda "Kadın"

II- İslam Medeniyeti Devrinde Aile

920 Tarihinde Bulgar Türkleri'nin ve 940 tarihinde Türkistan Türkleri'nden 200.000 çadır halkının islâmîyeti kabulü ile Türkler İslâm medeniyeti dairesine girmiş oldular. Türklerin İslâmîyeti kabulü, başka milletlerin kabulü gibi olmadı, Başka milletler ekseriya kılıç kuvvetiyle; İslamiyeti kabul etmişlerdi. Türkler ise iktisadî menfaatler dolayısıyla İslâm oldular. Fakat Türklerin kabul ettiği İslâmiyet halis islâmîyet değildi. Evvelce Şamanî Budist, Zerdüşti ve Manihaî mezheplerinde olan Türkler, İslâmiyet şiarı altında eski dinlerinin pek çok ana sırrını saklamak şartıyla zahiren Müslüman oldular. Fakat eski dîn ve medeniyetlerinin ana hattını o kadar kuvvetle sakladılar ki, bugün bile İslâm âdet ve hurafeleri sandığımız bazı âdet ve anelerin Şamanizm, Budizm veya Maniheizm'den kaldığı yeni Etnografya tetkikleriyle meydana çıkmaktadır.

Binaenaleyh, Türkler İslâm medeniyeti dairesine girmekle eski âdetlerini unutmuş olmadılar. Fakat diğer taraftan kuvvetli İslâm kültürü ve İranın Türkler tarafından istilâsı ile müessir olan eski İran tesiri de en büyük Müslüman millet

***

olan ve onun hakimi bulunan Türkler üzerinde tesirsiz kalmadı. Netekim, Türk hükümdarlarının ve büyüklerinin isimlerinde bile bu tesiri görmek kabildir, İslâmîyetin ilk zam anlarında, meselâ Karahanlılar sülalesinin hakimiyeti zamanında hükümdar ve Prens isimlerinin büyük bir kısmı Türkçe olduğu halde yavaş, yavaş Arapça ve Acemce isimler çoğalır ve nihayet hepimizin bildiğimiz gibi Türkçe isimlerden eser kalmaz.

Demek ki, islâm Kültürü Türkler arasına yavaş yavaş girdi. Fakat eski Türk medenî ve milli adetleriyle yoğruldu. Şurasını da unutmamak lâzımdır ki, bu tesir daima sathî kalmış, yâni asıl halk kütlesine hiç bir zaman tamamiyle nüfuz edememiştir.

İslâmiyet'ten sonraki Türk ailesini mütalea ederken en büyük malûmatımızı bugün mevcut olan şekillerden alacağız. Şurası malûm ve muhakkaktır ki, Türk kavimleri ve bilhassa Türkmenler, Kırgızlar, Kazaklar gibi göçebe olanları, bu on asır zarfında pek az değişmişlerdir. Zaten bugünkü aile unsurlarından, hangilerininin Türk ve islâm; hangilerininin de ya-

***

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 10

bancı olduğunu tefrik etmek kabil olduğundan işimiz nispeten kolaylaşıyor demektir. İslâmiyetten sonraki Türk ailesi, İslâmî aile ile Türk ailesinin İran'ın Pederşahî ailesinin kendine mahsus bir terkiğini gösterir. Bunlardan:

1- İslâm Aile...

Cahiliye devrindeki Arap ailesinin mütakâmil bir şeklidir. Cahiliye devrindeki Arap ailesi "Ehil ve Ayal" namında iki dereceden mürekkepti. Mamafih bu devirde Semiye ve kan davası vardı. Bir evde oturan dede, amca zadeler ve kardeşlerle bunların zevcelerine Ehil derlerdi.

Ayal de zevç, zevce ve çocuklardan mürekkep bir heyetti. Bu devirde köleler de mensup buldukları ailenin ferdi sayılırlardı. Hatta azat, edilse bile yine o aileden addolunurdu. Bu nevi ailede taaddüdü zevceat, cariye istifraşı ve mirasta erkeğin kadına faikiyeti usulleri vardı. İslâmiyetten sonra ise, taaddüdü zevceat bir muayyen hadde indirildi. Bir erkeğin dörtten fazla kadın alması men olundu. Mamafih mirasta erkek, kadının iki mislini alıyordu. Fakat İslâmîyet erkekle kadın arasında ahlâkî bir müsavat kabul ediyordu. Hatta Peygamber "kadınlar erkeklerin diğer yarısıdır" mealinde bir Hadis söylemişti ki, zevç ile zevcenin ailede müsavi olduğunu ima eder [1].

İslâmîyet, Arap ailesinde bunlardan başka yenilikler de yaptı. Bunları burada uzun uzadıya sayacak değilim. Yalnız şunu söyleyeceğim: Cahiliyet devrinde Arap ailesi Pederşahî olduğu için, baba kızını istediğine verebilirdi. Yahut iki erkek zevcelerini değiştirebilirlerdi. İslâmîyet bu âdetleri kaldırdı. Kadının rızasıyla olmayan nikâhı tanımadığı gibi, nikâha bir kudsiyet verdi [2].

2- İran'ın Pederşahî ailesi...

Kadının ailedeki mevkiinin hakir olması ne İslâmî ailede ve ne de Türk ailesinde yoktur. Bu âdet Türklere, üzerlerinde hâ

kim oldukları İran'dan geçmiştir.

İran'ın millî dini, Zerdüşt dinidir. Zerdüşt dini kadını gayrı tâhir addediyordu. Hatta kadınla evlenmemek dinin (Ruhanîlere mahsus) esasatından biri idi. Şerir ruhlar, fenalık mabutları da kadın şeklinde tasavvur olunuyordu. [1].

Hatta İran destanına göre asırlarca süren İran-Turan muharebeleri de bir kadının fenalığı yüzünden çıkmıştır. Milâdî 11'inci asırda Selçukîler Kâşgar'dan Adalar Denizi-'ne kadar bütün İslâm âlemini de Türk hâkimiyeti altına soktukları zaman onların büyük Veziri İranlı Nizâm ül-Mülk idi. Bu adam "Siyasetname" adıyla yazdığı büyük eserinde 42'nci faslı kadınlardan gelecek olan şerlere tahsis etmiştir. Hiç şüphesiz kî. Türk âlemi ve bilhassa garp Türklüğü, yani Türkiye bundan fazla miktarda müteessir oldu.

1070-1071 yıllarında yazılan ve Türk içtimai hayatına ait büyük ve geniş malûmat veren Kutadgu-Bilig namındaki klâsik manzum eserin de bunun tesiriyle kadınların evde kapatılmaya lâayık ve fenalıkların memba bir mahlûk olarak tasvir edildiğini görüyoruz.

3- Yukarıda anlattığımız eski Türk ailesi...

Artık şimdi doğrudan doğruya, Türkler İslâm medeniyeti dairesinde iken Türk ailesinin nasıl olduğuna geçebiliriz.

11'inci asırda Efganistan'da ve Hindistan'da hâkim bir Türk sülâlesi olan; mamafih medeniyet itibarıyla Acemleşmiş olan Gaznevîler'den Sultan Mes'ûd Türkistan'ın Karahanlı hükümdar sülâlesine mensup bir kızla evlendiği zaman zıfâ gecesi kızın Sultan Mes'uda Türk âdetince bir tekme vurduğunu Dîvân-i Lugât it-Türk müellifi bize söylüyor.

Bu garip âdet bize 11-12 nci asırlarda adede Türklerin eski ananelerine ne kadar bağlı kaldığını vazihan gösterebilir. Çünkü Karahanlılar medenî bir sülâle

[1] Gökalp: Yeni Mecmua, cilt 1, S. 262.

[1] Gökalp, Yeni Mecmua, cilt 1, S.221-223.

[2] Gökalp, Yeni Mecmua, cilt 1, S.241'

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 11

idi ve oldukça İran tesirinde kalmışlardı. Buna rağmen onların arasında bile millî Türk âdetlerinin devamı asıl Türk halkının her halde bu zamanda eski Türk âdet ve ananelerine tamamen denecek kadar sadık kaldıklarının gösterse gerektir.

Erkeğin üvey anayı almak adeti son Selçukîler'de de olmuştur. Selçukîlerden Sultan Mes'ûd bunun için İlhanlılar'a kaçırmıştır. Fakat Türkler'in ailede kableislâm âdetlerine sadık kaldıklarına dair bu yegâne misal değildir. Diğer birçok misalleri de bize 14-üncü asırda Türk memleketlerini gezmiş olan İbn Batûta veriyor.

İbn Batûta Anadolu'da gezerken kadınların örtünmediklerini ve erkeklerle serbestçe konuştuklarını haber veriyor. Keza Anadolu'da bazı şehirlerde Türk kadınlarının vali sıfatıyla devlet işlerinde de büyük mevkiler işgal ettiklerini söylüyor. Halbuki Türkler'de devlet işlerinde kadınların nasıl hir mevki işgal ettiğini ve ailede olduğu gibi devlet hukukunda da erkeklerle müsavi olduğunu yukarıda görmüştük. Demek ki bu âdet 14'üncü asırda hâlâ vardı. "İznik'te Orhan Gazi'nin zevcesinin askere kumanda etmesi de bu âdetin Osmanlı Türkleri'nde de devamını gösterir. İbn Batûta İlhanlılar Devletinden bahsederken kadınların Türkler ve Tatarlar nezdinde pek muhterem olduğunu ve bir emirname yazıldığı zaman "Hakan ve Hatunun" emriyle ibaresi ile yazıldığını söyler. Demek ki milâttan evvel üçüncü asırda Hıyong-Nu'larda olan bu âdet 17 asır sonra dahi kaybolmamıştı. Bu âdet anavatanından ayrı düşen Türkler'de de, meselâ Mısır Kölemenleri'nde de göze çarpar.

Bu hâl yalnız Anadolu ve İran Türkleri'nde değil, Kıpçak sahasındada böyle idi. İbn Batûta: "burada acayip bir hâl meşhudum oldu ki o da Türkler indinde kadınların tazime mazhar olmasıdır. Bunların mevki ve mertebesi erkeklerin fevkindedir" diyerek bize kıymetkar malûmat veriyor ve Türk ailesi hakkındaki malûmatımızı itmam ediyor.

Kıpçak sahasındaki "Altın Ordu" devletinde hanların ve beylerin birden fazla zevceleri bulunuyordu. Fakat her biri aynı hürmeti görüyordu. Hatta "Özbek Han"ın hatunlarından her birinin yanına onların müsadesiyle gittiğini İbn Batûta kaydeder.

Yine on dördüncü asırda "Kutb" isimli meşhur bir Türk şairinin "Hüsrev ve Şirin" gibî bir aşk hikâyesini "Tınbek Han"ın güzel ve âlim zevcesine ithaf etmesi de Türklerin, kadınlar hakkındaki geniş ve ihtiramkâr nazarlarına avrı bir delildir.

İslâmiyet'ten evvelki devirde Türkler çocuklarını nasıl milletin faydasına yarar bir şekilde yani askerî tarzda terbiye ediyorlar idiyse islâmî devirde de bu şekilde terbiye ettiklerine dair kayıtlar vardır. Meselâ: "Aksak Temür" zamanında hanedana mensup çocukların terbiyesine büyük bir itina edildiğini, annenin daha çocuğunu doğurmadan evvel tecrit olunarak sıhhatine dikkat olunduğunu ve çocuğun doğar doğmaz annesinden ayrılarak "Ata bek" denilen asilzade mürebbiyelerle hususi sütnineler elinde yetiştiğini ve terbiyesine çok ihtimam olunduğunu Profesör Barthold "Uluğ Bey ve zamanı" atlı eserinde söylüyor [Bu eser Türkiyat Enstitüsü tarafından Türkçe'ye çevrilerek neşrolunmuştur]. Yine bu eserden öğrendiğimize göre çocuklar pek gençken evlendiriliyorlardı. Meselâ "Temür" zafer şenlikleri yaparken yaşları 9-17 olan beş torununun da düğünlerini yaptırmıştı. Fakat hükümdar aileleri arasında daima taaddüdü zevcatın olması, islâm medeniyetinin yukarı sınıflara olan tesirinden ileri gelse gerektir.

Halbuki Rusya'daki Türkmenler koyu ve müteassıp sünnî oldukları halde tamamiyle eski Türk türesine sadık kalmışlardır. Bîr kere aralarında ücretle müstahdem hizmetçi yoktur. Esirleri satarlar ve ancak Türkmenler'le evlenirler. Herkes her işini kendi yaptığı için aralarında büyük bir demokrasi vardır. Tabii her

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 12

işte bu kadar demokrat olan Türkmenler ailede de aynı müsavâtı gösterirler. Dinin birden fazla zevce almaya müsait olmasına rağmen Türkmenlerde teadüdü zevcat yoktur. Hatta buna karşı Türkmenler bir çare bulmuşlardır. O da erkeğin vereceği ağırlığın gayet, yüksek olmasıdır.

Türkmenler'den daha medeni olan ve İslâm tesirine daha çok maruz kalan Özbekler'de ise taadüdü zevcat olmakla beraber Türkmenler'de olduğu gibi erkeğin ana cihetinden de Özbek olmasına ehemmiyet verilmez.

**İstanbul Kız Lisesi
Felsefe Sıtajiyeri
Mehpare Nihâl**

Urfa'nın Musiki Tarihindeki Mevkii

Rehavî makamları

Prof. Dr. Köprülüzade Fuat beyin Osman medeniyetindeki Bizans medeniyetindeki Anadolu'la yerleşmemizden daha evvelki asırlarda (Bizans medeniyetinin şevketli devirlerinde) cereyan ettiği ispat eden son tetkiki, Prof. Viktor Belaiev'in Orta Asya'daki Hıristiyanlık tesirlerini musikici gözüyle tenkit eden son neşriyatı ve diğer bir iki yazı bugün ortaya attığım takriplerle bir parça daha aydınlanacaktır. Tetkiklerim neticesinde şahsen şuna kanaat hasıl ettim ki, orta Asya'da Büyük İskender devri arkasından vukua gelen Yunan musiki tesirlerini, ilk milât asırlarında, bir de "Kilise musikisinin tesirleri devresi" takip etmiş ve bu tesir cereyanının ana membaı Urfa, şehri olmuştur. İlk Suriye kilise musikilerinin ve dolayısıyla Garp kilise musikisinin menşei de bu şehir olduğu düşünülürse, mevzuun ehemmiyeti daha iyi anlaşılır. Bu ehemmiyetli devrenin hatırasını klâsik şark musikisinin "rehavî" makamlarında ayrıca yaşar görmüyor muyuz? İstanbul'dan sonra uzak musiki mazisi en iyi bilinen Anadolu şehiri Urfa'dır: istanbul ile Trabzon gibi, Urfa'da da Türk ve Hıristiyani olarak iki türlü musikî son zamanlara kadar yan yana yaşamıştır: Türk san'atının diğerini Türkleştirdiğinden [içtimaî ve kemmi sebepler dolayısıyla] emin olarak mevzuu genişlet

meye çalışalım.

Garplı müelliflere göre Urfa'nın en eski ismi Rohais idi. (Ur) yahut (Ur-ül Güldaney) buradan gelir. Şehiri Antious VIII zamanında hükümdarı Orhoi bar Şevye zapdetmişmiş. Arap müellifler de Reha ismini bazı Arap eşhasın isimlerine bağlanmakta, aynı ismi tanıyan bîr de cenubî Arabistan Kabilesinden bahsetmektedirler [1]. Urfa isminin aslını vücuda getiren Arapça Urhua ve Reha'nın "Kalli-roohe"den geldiğini de yazarlar." ki bu Yunanca kelimenin manası "güzel akar su" demektir. Güya İskender'in askerleri Urfa'nın akar suyunu beğenerek bu esatiri ismi ona da bahşetmişler. Kalli-roohe, çeşmeleri temsil eden müteaddit Yunan perilerini ifade ediyordu ve biri Atinadan diğeri Filistin'de bulunan iki su membâna daha izafe edilmişti. Aynı Yunanlılar, Urfa'ya yine tesbih tarihiyle Edessa adını da vermiş i erdi. Büyük Türk sey-

[1]Bu hususa, Yaqût Hamevîye ve K-raus tercümesine bakınız. .

Reha ismini ilk Urfa seklime çevirenler şe-hirdi; ve etrafında yerleşen Türk ve Türkmenler olmuştur

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 13

yahı Evliya Celebi, şüphesiz ki eski Rumca kitaplara istinatla diyor ki: "Urfa Ruha-Reha" tufan-ı nuhtan sonra bina, olunan ka-dim şehirlerin biri de bu Urfa olup Semut kavminden Ruhay nâm bir melikin binasıdır. Bادهu, Nemûd, buranın ab ve havasından haz idüb, muammer oldukça ülühiyet iddiasında bulunarak tamam iki yüz sene bu şehirde sakin olub Hazreti İbrahim'i bu şehirde ateşi Nemrud'a ilka ettirmiştir. Hazreti İsa, buralar Kayser'in zîr-i idaresinde iken seyyahate gelib bir dîrenmiş, anın için buraya (dîri Mesih) derler.

İlerde ihtiyacımız olacak için isminin menşei maddesinde bu kadar ısrar ettiğimiz Urfa, Hıristiyanlıktan evvel Beni İsrail kültürü ile musikisine sahne olmuş, ilk hıristiyanlık asırlarında ise yüzlerce kilise ve manastırlarla dolarak Nasturilik gibi bir iki mezhebin olmuştu. Clemant Huart'ın dediği gibi, "Fırat, ile Dicle vadisininin hıristiyanlaşması hareketi Ellessa'dan çıkmıştır. Şâsâniler hükümeti, uzun zaman imparatorluğunun hudutları dahilinde hıristiyanların mevcudiyetinde hiç bir tehlike görmemişti." [1]. Musiki ise, kilisenin ayrılmaz pro-paganda unsuru değil midir?

Buraya kadarki malûmattan Reha tesmiyesinin mazisi milattan evvelki asırlara, Urfa hıristiyan kültürünün İran'daki intişarı hadiselerinin ise sâsâniler devrine (Miladi III ila VI'ncı asırlara) çıktığını anlâırız.

Bakiyeleri el'an Asya'nın Türkmenistan ve Gürgeç [2] havalisinde yaşayan Asyaî Or-ganum san'atının Nasturîlik ile olan alâkasından, kadim İran Erganon ve korolarından geçen nüshalarımızda bahsetmişim ki cümlesinin Edessa kültürüne mensubiyetini kabule mecburuz. Gürcistan'a hıristiyanlığı ilk götüren rahiplerin Suriyeli olduklarını biliyoruz. Şu halde orada el'an yaşayan bir nevi organum san'atını da Edessa'dan gitmiş olması lâzım gelir. Edeasa'nın Bizans ve garptaki musiki tesirleri hakkında söz söy-

[1] C. Huarf La Persi Antique" p.230 Paris 1925

[2] Gürgeç (Erguu) şehri Metropolitlik merkezi idi.

lemek bîze düşmez. Benî İsrail musikisi, hareketin başlangıcı olmuştur [1]

İlk Hıristiyanlık asırlarında:

Garplı musiki müverrihlerinin kadim hıristiyanî vesikalara bakarak verdikleri izahata göre, Urfa [ve dolayısıyla bütün Suriye] kilise musikilerinin banileri Bardesan ile Saint- Ephrem isimindeki iki marul papastır, ikisi de şair, musikîşinas ve ayrı ayrı mezhepler kurmuş maruf din mürşitleridirler.

Bardesan (veya Bardesane) Urfa'da, milâdi 156'dan bir iki sene evvel doğmuştur. Suriye kilisesinde kullanılan Süryanice Ün (hymnes) bîrin ilk müellifidir Abulfaraj'ın Arap sülâleleri tarihine bakılarak Arapça isminin Ebu Disann olduğu sanılmaktadır. Bardesan ismi ile yazanlar S. Efrem, S. Epifan, Porfir. Nisefor, Öseb ve diğer bazı Rum müellefleridir. Tesis ettiği mezhep sâliklerine Bardesaniler derler.

S. Efrem'in verdiği izahat şunlardır: Bardesan, Suriyeliler arasında ilk ünler yazıp bunları melodi-lere rabteden zattır.

Davud'u takliden yüz elli ilahi veya mezamir bestelemişti... Diğer bir iki yerde ise bu mezamirin şehvî ve kadınca nağmeleri ile gençliğin hislerini uyuşturduğundan şikâyet eder... Şu halde. Sozomen ile Theodor'un, Kilise tarihinden bahis eserlerinde Barde-san'ın oğlu olduğunu söyledikleri Harmoni us namzetin [?!]. Suriyeliler arasında ilk ilâhi bestekârlığı yaptığını yazmaları yanlışır.

Saint-Efrem'e gelince 875 tarihlerinde henüz genç bir yaşta ve Edessa diyakosu olarak öldü. Mezopotamya'da vaki Nisib şehrinde fakir ana babadan dünyaya gelmişti. 376 parça Süryanice ilâhi

[1] Yunan Reha (Eybele) âyini Fenike'de de yayılmıştır (Curetes)denilen rahipleri 9 tane olurdu. Hususi cengaverane danstan, musikileri vardı. Hıristiyan merasimine geçmiş, olmasına ihtimal veriliyor.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 14

biraktı; kendi İfadesince, 70 ilâhinin besteleri de Bardesan'ın kantiklerindeki makam ve vezinler dairesinde kabul edilmiştir. S. Efrem, Suriye Kilisesi papaslarının en meşhuru tanınır. Suriye Kilisesi musikisinin ilk tensikçisi sayıdan bu musikîşinasın eserlerini bugüne kadar sakladı ki, her lisana tercüme edilmişlerdir. M. Amede Gastoue'nin dediği gibi, "fakir ve nim barbar bir halde bulunan musikî imlasını hemen hemen daima unutmuş ve ya ihmal etmiş olan bu Suriye kilisesine mahsus şiirlerin melodilerinin tarihi kıymetlerini izah edebilmek pek güçtür." Bizim fikrimizce, Bizans kilise musikisi gibi Urfa kilisesinin musikisi de (Diğer Suriye kilise musikilerinden bahsetmiyorum) Türkmen musikilerinin tesiri altında Türkleşmiştir: içtimaî ve kemmî Türk faikiyeti bunu icap ettirirdi [1]. Cenubî Suriye kiliselerinde ise Arap tesiri galiptir. Son devir Urfa kilisesi musikisinin kadim Edis kilisesi musikisine benzediğini iddia edebilmek için bugünkü Fener kilisesi musikisinin Bizans musikisi olduğuna inanmak lazım gelir. (Bu meseleden ayrıca bahsedeceğim.) Urfa'nın kilise havalarının esaslı bir şekilde ve ayrıca toplanmasına imkân bulunamamıştı, ki bugünkü halk türkûleri ile mukayeseleri gibi enteresan bitişe girişilebilirsin. Urfa'da konservatuvarımızca toplanan "Urfa ağzı" halk türkûlerinde tiz bir "minör makam" vasfı hâkimdir; kurunuvusta garp kilise musikisinde de "majör" karakteri meçhuldü: Garp kilise musikisinin menşei Suriye olduğuna göre, bu benzeyişten mutlak bir karar çıkarılabilecek midir'? Aşağıki malûmat, mukayeseleri ilerletmek maddesinde arayıcıları cesaretlendirecek mahiyettedirler.

Türk müelliflere göre:

Evliya Çelebi, Urfa'nın musiki tarihine temas etmeyi de unutmamıştır. "Hazreti İsâ,

[1]- Evliya Çelebi bu havalı Türkmenlerinin örf, hayat, Turani lehçe ve kesafetlerini ayrı bir fasılda anlatmıştır.

buralar Kayserin zîri idaresinde iken seyyahate gelip bir dîre enmiş. Anın için buraya Dîri Mesih derler. Hâlâ maruftur. Havariyûn burada İncili gayet hazin bir ses ile tilâvet etmişlerdir. Onun için o makama Rehavî demişlerdir. Nihayet, Emevilerden Muaviye, Şam'da iken asker gönderip burayı Rumlardan alarak memaliki islâmiyeye zamime etmiştir." [1]

Evliya Çelebi şark musikisindeki vukufu, tahsili ve güzel sesi ile tanınmıştı: iste bu ihtisası dolayısıyla ki, gezdiği bütün zamanı kiliselerinde rehavî makamında icrayı ahenk edildiğini tastik etmesi, ve bunu defeatla yazması merakı mucip bir ifade oluyor.

Muş şehirindeki meşhur Çanlı Kiliseyi [2] anlatırken diyerki: "Üç yüzü müteceviz ruhban ve mugbeçeleri var kî herbiri Dîri Mesihthe dem vurup makamı rehâvide incil kiraat edince mürde dillere güya demi Mesih bahsederler. Cemi Kâfiristana papazları gidip ta Frengistan'dan bile nezirler tahsil ederler... Nice müslim ve gayrimüslimler tanbur ve cenk, santur, ney, musikar, karadüzen ve çökürü bu dîrdeki ziyaret mahalline koyup ertesi gün sazını ele alıp üstada bir fasıl ederler ki güya faslı Hüseyin Bay Kara faslıdır. Ekseriya taifeleri şair ve mahir olup "bu ilim ve şiir bize Canlı kiliseden verildi" sevdasında bulunurlar!. Ama derunu dîrde bir muzlim köşede bir kabir vardır. O kabrin ismine (Surp Garabet) derler. Hakir sual ettim "Hazreti Yahya'nın ammisidir" dediler.

Rumlardan sordum; "Hazreti isâ aleyhisselâm halifeleri bulunan havariyundandır" dediler" [3]. Avrupa kilise, ordu ve halk ahenklerinde de birkaç kere rehavî makamına şahit olmuştur; Viyana katedralinin büyük orgunun nadir bulunan bir tarifini ve musikisini anlattığı sırada yazdığı şu sözlerde ihtisaslarının en vazihini görü-

[1] Seyyâhâtname, cilt II s. 149.

[2] Bu kiliseden Kerem ile Aslı da bahis geçer. Aslı'nın babası ermeni papazi idi.

[3] Seyyahatname, cilt III, s. 229—230.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 15

rüz: "Hâlâ bu Nemsenin zu'mı batılları üzere, Hazreti Davud, zebur okurken Erganon sazını salardı... Erganon Hz. Dâvud'un mucizesidir. "[1] Bundan sonra org refakatli koro ahenginin rehavî makamında olduğunu anlatıyor.

"Bu âyeti rehavî makamında okuduklarında adam hayran olur. Bu erganonu Hz. Davud Reha'da, yani Urfa'da peydahladığı için Reha şehiri ve Rehavî makamı derler." [2]

Şöhreti musiki tarihlerinde kayıtlı musikişinas imparator (Leopold I) in yetmiş kişilik orkestrasının "cümle rehavî makamında fasıllar" dinlettiğini anlatır [3]

Bir harp sahnesinde: "Savtı bülend ile nice bin ruhban bu âyetleri okuyup nice yüz yerden rehavî makamlarında erganon ve trompete ve lutoryani boruların çalıp ve bazı papazlar câm câm nice küffara şaraplar bezlederek giderlerdi. Ama, güya karıncaya binmişlerdi. Ta meydânı savası pürhaşta durdular" [4]

Yunanistan'ın Manya ahâlisi lehçesinden bahsederken, "ama savtı hazin ile âğaz ettikleri rehavî makamında İngiliz borusu ve turompetesi gibi sadâ verir murabbaları"nı hatırlatıyor: "nice gûnâ terennümatları var. Beşi onu bir yere gelip rehavî makamında savtı hazin ile gayet musanna tahriratlar ederler. Anlara mahsus agazelerdir." diyor [5]. Misal olarak yazdığı murahbain mısraları sonundaki "le le le le le le le le" terennümleri çok dikkate şayandır. Garplı alimler bir gibi terennümlerin trompete gibi boruları takliden peyda olduklarını yazıyorlar. Evliya, Manyalıların karşı Çuka Adaları firenkleri ile olan daimî tüccarî münasebetlerinden de bahseder ki, bu nokta da işimize yarayan bir bilgidir; ani, Firenk ge-

[1] Keza, cilt VII, s.268-271

[2] Keza, cilt I. aletler bahsi.

[3] Keza, cilt VII, s. 313.

[4] Keza, cilt VII, s. 89

[5] Keza, cilt VIII, s. 605-606.

micilerinin mutat saatlerde çaldıkları trompete ahenklerini benimsemiş olabilirler... v.s

Evliya'nın kayıtların burada kesiyorum. Koca seyyahın kendi kulağına itimatla yaptığı "garp ahenginin makamı ile mukayesesi" keyfiyetin düşünmeden itiraz edemezdik. Netekim garp ve Türk musikileri ile aynı kuvvetle ünsiyete bulunup Romanyalı ve birinci Sultan Mahmut devri siyaset, ilim ve san'at ricalinden olan meşhur Prens De-metrius Kantemir [1673—1723] de, Türk musikisi kitabında, aynı mukayeseyi yaparak Evliya'yı tekit etmektedir. İşte ifadeli: "Teşrihi makamı rehavî mevcudül isim madudül cisim: bu makamın ismi var cismi yok dediğimiz için kimse taaccüp eylesin. Zira teşrihi beyan olunduktan sonra herkesin müşkülü hallolur. Makamı merkum âğâze hareketini rast perdesinden şuru eder ve tamam perdeler ile gerek nürmden ve gerek tizden rast makamın şeklinde hareket eder ve rast perdesinde gelip karar ve istirahat kılar. Teşrihi meşruh üsse beyan ve ayan oldu ki, rast makamından bir veçhile farkı yoktur. Lâkin, agâh ol kî, bu zamanın musikişinasları rehavî re'sinden ne vecih üzere fasıl ederler: demek isterler ki rehavî makamı Efrenc tıranpetesine taklit edip yalnız reviş nağmesiyle fark olunur. Revişini bu vecih üzere iderler. Rast perdesinden âgaz edip, yegâh perdesiyle birden açıp kapamak lâzımdır ve zingüle perdesini pekçe ditretmek iktiza eder derler; andan neva perdesine tamam perdelerle gelip nevayı bir hoşça göstermelidir. Neva'dan dahî birden gerdaniye perdesine çıkıp, gah gerdaniye, gâh neva perdesine basıp ve açıp kapamakla gerdaniye perdesinde biraz mekseylemelidir. Andan yine ol cins hareketle tiz nevaya dek çıkar ve yine geldiği yoldan avdet edip âgazesini ve nağmesini ditretip rast perdesinin karargâhına varıp istirahat kılar.

Edvarı kadimde rehavî makamın şerhi gayrı yüzden olur; ol dahî iki türlü icra olunur demek isterler. Teşrihi tera-

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 16

kipte tafsil üzere beyan olunur. Bizim mutadımız bu ismi var cismi yok diye beyan edelim. İsmi var hareketi sebebiyle ve cismi yok ne mahsus perdesi var ve ne mahsus hareket âgâzesi var. Kemen tranpete taklit rast makamıdır" [1]. Prens Kantemir, rehavii atik ve rehavii credit'ten başka, Mıskali Hüseyin, Selef, Koea Angeli Tanburî Hasan Ağa benli, Bohorcu Oğlu ve Derviş Mustafa'ya ait rehavî makamlarından da bahsediyor ki, kâffesi yeni seyirlerci.

Rehavi makamı

Bu makamı, Land garp musikisinin "fa minör"üne [2], Haşim Bey ise "sol majör"e benzetiyor [2]. Her iki mukayese takribidir. Gerçi, rehavî makamının gamı, şark musikisinin rast perdesinden başlayarak yükselen hiç bir arızasız-tabii seslerinden mürekkep olması noktasından garbın "sol majör"üne şeklen pek yaklaşırsa da, segah ve hüseyini perdelerinin sol majördeki Si ile Mi den ziyade "sol minör"ün Si bemol ve Mi bemol'una çaldıkları [yani tahni cazibeleri düğâh ile neva perdelerine mütemayil olduğu için dinlerken kulakta bıraktığı tesir hassas notadan mahrum "eski sol minör"e yaklaşır.

XVII'nci asırda kilise tegannilerinin çoğu minörden yazılırlardı fakat, Evliya Çelebinin üzerinde garpta tesir bırakan ve Rehavî mukayesesini yaptıran kuvvet, bilhassa 1'inci ve 2'nci moddaki gregoryen teganniyatının hemen hemen daima ve hanende sesine uygun gelmesi için sol minöre transpoze edilmiş olmaları idi; re minör'den olanları da çoktur.

Rehavînin bugünkü "Urfa ağzı"ndan pest bir makam olmasını ise tiz rejîstrenin ancak Urfa ikliminde yaşayabileceği

[1] (Edvarı İlmî Musiki), hicrî 1223, s. 92 [El yazması; Saray kütüphanesinden naklen Darülfünun Kütüphanesi'ndedir; No. 30-97 (338).]

[2] Y.- P.N. Land (Recherches sur histoire de la gamme arabe), Leyde 1885, p, 70-71.

[3] Haşim Bey Şarkı Mecmuası, başlangıç.

ifadesiyle izah edebiliriz [Her halde, gerek Rehavî ve gerek Urfa ağzı, mukayesi caiz ise daha ziyade minöre benzerler]. İran'da pestleştiği kabul edilebilir.

Rehavî ismini en evvel acemlerin kullandıkları şüphesizdir, Edessa makamlarına mucitleri olan ilk rahiplerce ne gibi isimler verildiği ise bilinmez. Malûm en eski rehavî beste Hoca Abdülkadir Meragî'ye aittir.

İranlı müelliflere göre:

Rehavi makamının Urfa'dan İran'a ve oradan ilk Türk istilasî asırlarında İstanbul'a getirildiğini zannettiren sebep, pek eski Acem teliflerinde bu makama rast gelinmesidir.

Bu eski Acem telifleri Rehavînin Reha şehri ile münasebetini tecahül ettikleri için, makam isminin iştikakını başka asıllarda aramışlardır.

Hicrî X'uncu asırda Üstadı Horasan namıyla maruf Nişaburlu Mahmut'un oğlu Mehmet musiki hakkında Horasan üstatlarından işittiklerine göre yazdığı "Musiki Risalesi"nde, kelimenin aslı hakkında diyor ki: Sabah olup da her yer ağarınca kadar Rehavî denilmesinin sebebi bir adamın bir korkudan kurtulmuş olmasına binaendir. Bu saatta dünya, aydınlandığı gibi insanlar da gecenin karanlığından kurtuluyorlar(!) Bu perde (= Makam)den sima pek zevkli olur. [1]

Ferhengi Şuuri'nin tefsir tarzı [2] ise, bazı tarihî izleri aydınlatır gibi olduğu, için dikkate sayandır: "Rehav, fethi hâ ile yolcu demektir ve kesri râ ile (= Rihav) su yolu demektir; iki manada dahi lafzı mürekkep olur. Reh ile âv'dan, ve (âv) âb manasına, istimal olunur. Ve bir manası, dahî musikide makam adıdır.

[1] Kilisli Rifat bey'in muhtasar tercümesi İkdâm Gazetesi'nde. Risalenin telif tarihi meçhuldür.

[2] Burhanı katı ve emsali eski lügatlarda bu tefsir yoktur. Şuuri'nin icası olduğu şüphesizdir. Yeni Farsî lügatlara ondan geçmiştir.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 17

rehavi dahi derler." "(Rahvî) — Fethi ha ve kesri vavı maruf ile bir nevâ ismidir ki rehavî demekle meşhurdur; Hakîm Enverî [vefatı 656], beyit:

غرائکهای خود همخواندم
در نواوند و راهوی و عراق

ve bir makam ismidir; Şeyh Nizamî [vefatı 591], beyit:

کلیا در ترانه بیادوی ساخت
بیس انکو این غزل در راهوی ساخت

bu beyitte ha mazmum olmak iktiza eyledi."

Eski Farsi kamuslarda (rah) kelimesinin, yol, tarz manalarından başka "makam" manasına da geldiği yazılıp, bu kelime ile başlayan birkaç musiki istillahı da tespit olunmaktadır, işte, (rahvî) de, Husrev Pervîz asrı ile alâkaları anlatılan bu tabirlerden biri gibi gösteriliyor. Urfa'dan İran'a giden Hıristiyanlık tesirlerinin de aynı asırlara düşmesi dikkate şayan değil midir? Eski farisi teliflerde Husrev Pervîz devrinin bu (Rah) musikilerinin fenni izahatını bulmak mümkün değilse de. Hindistan'da Farsi lisanıyla sonradan yazılan klâsik musiki teliflerimdeki musikilerinin acaba benzerleri mi idiler? Zendbâzend lisanında yol manasıdır. Ortada:

(راکها) ve (راهوی), atlarını alan üç türlü tonalite var: bunların münasebetlerine inanabilmek için üçünün de imkan dairesinde tamike çalışmak lâzım gelmektedir ki, (rah) kısmını gelecek yazıma bırakıyorum.

Görünüşe göre, bugün ortaya attığım plân dahilinde ilerletilecek tetkikler sonunda Urfa'yı muayyen bir kurunuvusta musiki kültürünün merkezi olarak kabul ettirecektir. Hususî surette fikirlerini anlamak istediğim bazı garplı âlimler bu yoldaki ümidime iştirak etmişlerdir. Mevzu çok şümullü olduğu için bir kişinin başarabileceği bir iş değildir.

Binaenaleyh bu ilk yazımı alâkadarları himmet ve yardıma davet eden kelimelerle bitireceğim. Kusurlar tetatlar münakaşa olunmalıdır.

***

Umumî kurunuvustâ musiki tarihinin pek karanlık bir halde duran en esaslı maddeleri, rehavi meselesinin inkişafıyla aydınlanacaktır.

Kösemihal Zade Mahmut Ragıp

Hamiş: Rehavî'nin Reha ile alâkasında Türk noktai nazarının ne kadar musir olduğunu anlamak için Lehçei Osmaniye bakmalıdır. Ahmet Vefik Paşa, (rah)ın Farsî'de makam manasına geldiğini bilip yazdığı halde, (Rehavî) den bahsederken diyor ki: "Reha yani Urfa şehrine mensup bir musiki makamıdır. Ş. Sami Bey Rehavînin menşei maddesinde onunla hemfikir ise de, arasındaki farkı göstermez ikisini de Rehaya bağlar!..

M.R.

Bazı abonelerimizin mecmuayı almadıklarını öğrendik. Bu kabahat postanıdır. Fakat her ne olursa olsun bu abonelerimizin bize derhal mecmuayı almadıklarını bildirmelerini rica ederiz.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memleketter için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 18

İşte garbın en güzel köyleriyle rekabet edecek kadar muntazam eski bir Türk köyü.-Safranbolu'ya iki saat mesafede cenevizlerin "Akviran" harabeleri eteklerinde kurulmuş. "Yörük" birçok efsaneler ve hikâyelerle dolu bir köy.

Harpler dolayısıyla Türkistan'dan gelip bu-

ihtiyacını bu bahçeler temin eder. Ziraatten pek anlamam ama bu bahçelerde fennî usulle çalışılsa mahsülün on misli artacağı kanaatindeyim.

Evvelce buraya gelen Zonguldak mebusları bahçelerin ehemmiyetini takdir etmişlerdi. Mühassıs ziraat memuru

Veda

Kucakladı kalanlar hep ayrılacakları
Neftî karanlıklarda kalan çehreler sarı...
Son tahta evler artık kayarken yanımızdan
Yaşlı gözlerimize defnettik o diyarı...

Kederi gönle gömüp sarardı gülüşenler,
Sessizce iç çektiler eskiden gönlü şenler.
Geçmiş dakikalarla boğulan dimağlarda
Renk aldılar yeniden evvelce silinenler.

Herkesin güzü yaşlı, her gözde bir damla var;
Kalan vücutlar gibi yaşlıdır dakikalar.
Yollar üstünde kayan lâstik tekerleklerde
Göğüsleri dolduran derin bir ağlama var...

... Bıraktı bir yokuşa yerini nefti ova,
«Işıklar»ın üstüne bir taç oldu Ulu Dağ,
Sararan dudaklarda titredi kelimeler:
Ey arkamızda kalan hatıralar elveda!...

Ba. Ragıp

rada yerleşen birkaç aile muhitin darlığı dolayısıyla para kazanamamışlar. Bunun neticesi olarak köyde kadınlarını bırakarak erkekler ticaret için İstanbul'a gelmişler. Üç yüz yılı geçkin zamandan beri İstanbul'un börekçilik sanatını yürükler yapmaktadır. Son harpten sonra İstanbul'un ekmeçiliği de Rumlardan yürüklerelere intikal etmiştir.

***

Hiç bir yabancı zaîr tasavvur olunmaz ki, etrafı yeşil tartalarla örtülü olan bu köyü uzaktan seyrettiği zaman hayran kalmasın...

***

Köy bahçeleri: Köyün yarım saat ötesinde "Konarı" köyüyle müşterek suyu bol, muntazam sulama kanalları, ve her biri ayrı ayrı taş ve tuğla duvarlarla çevrili meyve ve sebze bahçeleri vardır, Safranbolu, Daday, Gerede, Çerkeş, Bartın'ın meyve ve bilhassa sebze

lağına fısıldayıverseler. Eğer bu temenni husul bulursa Safranbolu'nun pek yakınına gelen demir yoluyla bu bol mahsuller mem-leketin her tarafına gönderilebilir.

***

Bunun için bu köylerin bilhassa yetiştirdiği hububat ve mevve bedeliyle geçinen "Ko-narı" köyünün ufuklarında. Pek yakında parlayacak bir talî yıldızı dolaşiyor demek-tir. Esasen Türk elindeki imar ve terakkîyi görmek için iç Anadolu'yu gezmek lâ-zımdır. Ben bundan aşağı yukarı on yıl önce Yörükten İstanbul'a tam yedi günde gel-miştim :

Birinci gün : Yörük — Veleşehir
İkinci " : Veleşehir — Gerede
Üçüncü " : Gerede — Bolu
Dördüncü " : Bolu — Düzce
Beşinci " : Düzce — Hendek

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 19

Altıncı gün : Hendek — Adapazarı
Yedinci " : Adapazarı — İstanbul

Şimdi ise Yörükten sabahleyin çıkarsın akşam yemeğini İstanbul'da yiyebilirsin. Amerika'dan 49 saatte İstanbul'a gele tayyarecileri hesaba katmamak şartıyla gerisini aziz yurttaşlarım hesap ensin...

Fakat ne yazık ki Anadolu'nun her yerinde tesadüf ettiğini müzmin vakit öldürme illeti bizini köyde de var. Köylü boş vaktini tavla, domino, iskambil gibi hiç bir faydası olmayan şakırtı ve şapırtılarla geçiriyor..

Mehmet Enver

Bugünün Meseleleri

Aynı Tarihî Yanlışlığa Düşüyor muyuz?

En eski zamanlarda Türkler (yani Türkler'in ataları olan boylar, eller) Türkistan'ın garbi kısımlarında oturuyorlardı. Onları daha şarka, Moğolistan'a kadar atan sebep Aryanî kavimlerin sel hâlindeki muhaceret ve istilâları oldu. Bilhassa milâttan önceki 6-4'üncü asırlarda İranlılar'ın ve bundan biraz sonra İskender kumandasındaki Yunanlılar'ın cenubî Türkistan'a taarruzları, sayıca tarihin her devresinde azlık olan Türkler'in şarka doğru atılmalarını mucip oldu. Türkler bu istilâlara karşı uzun müddet kahramanca harp etmelerine rağmen kendilerinden daha medenî ve daha kalabalık olan kavimler karşısında esareti kabul etmek istemeyerek şarka çekildiler. En eski Türk destanlarında bu muhaceretin izleri kalmıştır.

Şarka çekilip de orada "Kun" ("Hiyong-Nu-", "Hün") adı altında milâttan önceki üçüncü asırda devlet kuran Türkler Çinlilerle sıkı temasa geçtiler. Bazen sulh çok defa harple geçen bu münasebetler Türkleri büyük bir tehlike karşısında bulunduruyordu: Şimdiki gibi o zaman da çok kalabalık ve medenî olan Çinlilerin esaretine düşmek Türk ırkını yeryüzünden kaldıracaktı. O zamanki Çin tarihlerinin Türk-Çin münasebetine

dair verdiği malûmat arasında bütün Türklerin, bir Çin vilâyeti ahalisi kadar bile olmadığı birkaç defa zikrolunmuştur. Türk reislerinin bütün gayret ve siyaseti bu tehlikeye düşmemek gayesine müteveccih bulunuyordu. Bununla beraber Türk memleketine gelen Çin elçileri ve Türk sarayına sokulan Çin prensesleri ile beraber Çin medeniyeti de Türkler arasına giriyordu. Milâttan önceki ikinci asırda Çin sefahati, Çin ahlâksızlığı, Çin elbiseleri, kumaşları Türkler arasında yayılmağa başlamıştı. Bu böyle giderse Türkler'in askerî kabiliyetinin mahvolacağı, bunun da esaretle biteceği muhakkaktı. O zaman Türkler arasından bir vezir çıktı. Çin medeniyeti ile mücadele etti. O ince, zarif elbiselerin ancak Çin'de giyilebileceğini, bozkır ırkının sert asker olarak yaşamak mecburiyetinde olduğunu anlattı. Çin elçileriyle münakaşa ederek onlara karşı Türklüğü müdafaa etti. Çinliler'in çirkin ve gayrı insanî buldukları Türk âdetlerini doğru ve haklı göstermeye çalıştı. Çin medeniyetinin ahlâksızlığı da beraber getirdiğini, saf insanları bozduğunu, Türkler'in azlık olmalarına rağmen Çin'i titretmelerinin ancak ahlâkları ve askerlikleri sayesinde olduğunu, bu sayede Çin'in yetiştirdiği mahsulâtı da

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeller için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 20

istedikleri zaman zaptedebileceklerini anlattı. Bu suretle Çin tehlikesi epeyce uzun bir zaman için atlatıldı. Fakat o vezir öldükten ve eskisi kadar muktedir hükümdarlar gelmemeye başladıktan sonra Çin nüfuzu yine tesirini göstermeğe başladı. Hele bazı hükümdarlar bir Çin prensesi için millî varlığı unutacak kadar küçüklük gösterdikten sonra millî saflık bozuldu.

Bunun neticesi olarak milâttan sonraki üçüncü asırda devlet yıkıldı. Bereket versin ki onların yerine Türk devletini yeniden kuracak, bozulmamış Türk kabileleri vardı. Ve Siyenpi (Topa)ler derhal Türk hegemonyasını ele alarak eskisi kadar azametli olmamakla beraber devleti yaşatabildiler.

Bu, yabancı medeniyet yüzünden Türk tarihinde olmuş birinci inhidamdı.

Üçüncü asırdan yedinci asra kadar geçen Türk tarihi hep aynı levhayı gösterir: İçerde kabile mücadeleleri, dışarıda Çin, İran ve Bizans'la harp ve bazen sulh. Bizans uzaktı. Türkler'e bir şey yapamazdı. Fakat İran ve Çin gibi kalabalık ve medenî milletlere mukavemet yalnız Türkler'in askerî seciyeleri sayesinde mümkün oluyordu. İran'ın ve bilhassa Çinin birkaç kere Türklüğü ortadan kaldırmak için büyük ordular gönderdiğini biliyoruz. Bu ordular gerek Türk arazisinin kendileri için sarp olmasından, gerekse Türkler'in birinci sınıf asker olmalarından dolayı işlerini başaramadılar. Fakat Çin siyaseti memleketin içine tefrika sokmak ve prensesler vasıtası ile hükümdarları elde etmek gayesinde devam ediyordu. Bu suretle Türk memleketinin büyük bir kısmı Çinliler'in eline geçti. Bu sırada Türk münevverlerinin nasıl hatırladığı Orhon abidelerinde bize çok belîğ bir surette anlatılıyor. Yedinci asrın sonunda yanında ancak 17 kişi olduğu hâlde dağa çıkan Kutluk Han bir

istiklâl harbi açtı. İşiten Türkler yanına koştular. Birkaç yılda Türk devleti yeniden kuruldu. Yine Çin'e baş eğdirdi. Dünyada ne kadar Türk varsa yine aynı bayrak altına girdi. Fakat bu büyüklük Türklerin başını döndürdü. Son devrin en muktedir kağanlarından olan Bilge Kağan (716-734) Türkleri Buda dinine sokmak ve şehir hayatına alıştırmak istedi. Fakat o zaman da bir Türk veziri, Bilge Tonyukuk, çıkararak bu teşebbüse mâni oldu. Çinliler'e göre azlık olan Türkler'in büyük Çin ordularına karşı durabilmelerinin ve hatta Çin'i korkutmalarının sebeplerini kağana anlatarak bunun göçebelikten ve askerî hayattan ileri geldiğini söyledi. Tonyukuk diyordu ki: "Türkler kendilerini kuvvetli görünce Çin'e taarruz ederler. Zayıf oldukları zaman bozkırlara çekilebilirler. Şehirlere alışık olan Çin orduları ne kadar kuvvetli olursa olsun bozkırların içine girip Türkler'i yok edemez. Halbuki Türkler şehir hayatına alışacak olurlarsa ilk yenilişten sonra mahvolacaklardır. Çünkü artık bozkırlarda yaşayamayacakları için Çin kalabalığı karşısında kökleri kuruyacaktır. Buda dini ise insanlara merhamet ve tevazu telkin ettiğinden insanları miskinleştirir. Türkler bu dini kabul ederlerse tedricen cesaretlerini kaybederek kudretsiz kalacaklardır. Buda dini Türkler gibi çok harp etmeye mecbur bir millete telkin olunacak şey değildir.

Bilge Tonyukuk, bu büyük Türk siyaseti (Almanların tabirince Türk Bismark'ı), bu ilk Türk müverrihi bu suretle yabancı bir medeniyete girmenin Türkleri mahvedeceğini anlayarak bunun önüne geçmişti. Eğer Buda dini ve Çin medeniyeti Türkler arasında tamamen yayılmış olsaydı, 740-745 arasındaki büyük dahilî ve haricî kargaşalıklar arasında Gök Türk sülâlesi ortadan kalkarken onların yerine yeni bir kabile, Dokuz Oğuzlar (Uygurlar), çıkararak devletî derhal yeniden kuramazlardı. Fakat müthiş bir askerî kuvvet olan

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 21

Dokuz Oğuzlar (Uygurlar) yabancı medeniyetin tesirine pek çabuk kapıldılar.

Sekizinci asrın sonunda Çin payitahtını zaptettikleri esnada Mani dininin mabetlerini gördüler. Hükümdar bu dini millete kabul ettirmek istedi. Beyler milletin askerî efkârını, esrar diye mâni olmak istedilerse de muvaffak olamadılar. Manihaizm parlak merasimle, kağanın bir nutku ile kabul edildi. Devir eski zamanlara nispetle çok değişmiş olduğu için yabancı medeniyetlerin tesiri daha büyük oluyordu. Bu suretle Manihaizm'i kabul ettikten sonra Türk diline birçok ecnebi kelimeler girmeye başladı. Bugün elimizdeki birçok Uygur eserlerinde yabancı dillerin kuvvetli tesiri göze çarpar. Orhon ve ilk Uygur abidelerinin o temiz ve saf Türkçesine karşılık, bu sonraki Uygur eserleri ne kadar karışık ve ne kadar bozuktur. Artık o sıralarda Bilge Tonyukuk gibi büyük bir vezir de çıkmadığı için yabancı harslar Türk ruhunu tazyike başlamıştı.

Fakat bu Manihaizm'in tesiri bütün Türk âlemine yayılmadı. Binaenaleyh Türk millî ruhu bundan büyük bir şey kaybetmedi. Fakat bu sefer garptan gelen yeni bir medeniyet, yani İslâmiyet Türkistan'a girmiş-ti. Onuncu Asır başlarında Türk Eli'nin garp ucundaki Türkler (Bulgar Türkleri), aynı asrın ortasında da Orta Türkistan Türkleri

kumanda ile din değiştirerek İslâm olunca Türkler yeni bir medeniyet sahasına girdiler.

Kendi millî dinlerini kılıç korkusuyla değiştiren acemler bu yeni kisve altında eski din ve ruhlarını saklarken İslâmiyet'i büsbütün başka sebeplerle (ekseriya iktisadî) kabul eden Türkler millî benliklerini kaybetmek derecesine geldiler. Hiç şüphesiz bu ifratta en büyük kabahat halk küntlesinin değil, münevver sınıfındı. İslâmiyet'in tesiri şimdiye kadar olan tesirlerin hepsinden kuvvetli oldu. Hatta o kadar ki Çin medeniyetinin ve Manihaizm'in en kuvvetlendiği zamanlarda bile Türkçe isim taşıyan Türkler İslâmiyet'e girdikten bir iki asır sonra isimlerini bile Arap-Acemleştirdiler.

Bu suretle aşağı yukarı bin yıl İslâm medeniyeti çerçevesinde kalan Türkler'in millî harslarını ihmal etmeleri yüzünden ne kadar belâlara uğradığını hepimiz biliyoruz. Son yüz elli yıldan beri de yeni bir medeniyete, garp medeniyetine girmek tecrübelerini yapıyoruz. Geçen on yıldan beri artık bu tecrübeyi geçmiş tahakkuk yoluna girmiştir. Acaba bugün de yeni bir medeniyete girerken aynı tarihî yanlışlığa düşüyor muyuz? Bugün de Türk millî ruhu tehlikede midir? Buna da ilerde cevap vermeğe çalışacağız.

H. Nihâl

Saz Şairlerine Ait Basılmamış Parçalar [1]

Koşma, Semâi, Divan ve Destanlar

Toplayan: M. Şakir

1- Koşmalar
Hâlimi arz etdîm haxt-i siyâha
Şeker mi(?) ruxları(n) dedim söylemez

Hani seni(n) ile sürdiğim safâ
Bi(n) naz ile yârim dedim söylemez

*

[1] Bu şiirleri, cönklerdeki imlasına mümkün olduğu kadar yakın göstermek ve bilhassa Türkçe aslından olmayan bazı kelimelerin manası hakkında iltibaşa meydan vermemek için foneti-

ğe yakın harflerle neşrediyoruz; "q" harfi eski "kaf", ve parantez içindeki "n"ler de eski sağır nundur. "x" harfi ise eskiden "nokalı ha" veya "hı" dediğimiz harfe alamettir.

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 22

Yüklendi çekildi gücün
«Necîb»in görmeye gelmedin niçün
Minnet eden ağalar benim içün
Hani ahde vefa dedim söylemez

Yüz süreyim ayağına tenine
Şifâ geldi bedenime canıma
Go(n)lümü(n) sürûrı geldi yanıma
Necîb yaman hâlde dedim söylemez

Qazıldı qabrim nâziktir tenim
Çoq şükür xudâyâ yanımda yârim
Niyâz et mevlâyâ almaun canım
«Necîb» sa(n)a qurban dedim söylemez

Belinde diviti elinde qalem
Başında sevdâsı dilinde kelâm
Yârim(sı)n gelmezse(n) gönder bir selâm
«Necîb» nâra yandı dedim söylemez

Qaldır niqâbını göreyim seni
Sil gözümün(n) yaşını ağlatma
Qıyâmet yaqındır gözlerim seni
«Necîb» Faqı yaman hâlde dedim soylemez

Ye(n)i bir dilbere qul oldu gö(n)ül
Mubârek vücudı gümüşe be(n)zer
Zâmre-i Xubânda o iki fülful
La'l-reng lebleri yemişe be(n)zer

..... mâh-i sânidur
Çekilmez sitemin ba(n)a gönderir
Bendesin gördükde yüzün dönderür
Âğyârı(n) şözine uymuşa be(n)zer

Alamam gö(n)lümi gam u firâqdan
Oqurum inşâyı dürlü varaqdan
Duş oldu gözime gördim iraqdan
Gerdanda benleri emmişe be(n)zer

Şimdilik aşqıyla yamadur
Yârı görmiyeli zamandur
Bu aşq dedükleri âhen kemandur
Çekilmez «Meftunî» güc işe be(n)zer.

Vakti(n)e hazır ol Acem şâhı
Mağribden üstün(n)e asker geliyor
Yaqacakdır tacı(n) ile taxtını

Sultan Murad Xandır kendi geliyor

Sultan Murad Xandır gelen kendidir
Otuz bi(n) zırlı kırq bi(n)i hindîdir
Qaçması(n) âxır vaqti(n) şimdîdir
Kırq elli bi(n) ehl-i tımar geliyor

Elli bi(n) de benam benam diyici
Altmış bi(n) de şirin cana qıyıcı
Yetmiş bi(n) de siyah postal giyici
Seksen bi(n) de Tatar Xandan geliyor

Sultan Murad yer yüzini(n) xalifesi
Sultan Hacı Bektaş anı(n) velisi
..... [1]
Yetmiş bi(n) de serden geçdi geliyor

Qul Mustafa'nın der muhabbete doyulmaz
Ceng içinde şirin cana qıyılmaz
Gökdeki yılduzdan çoqdur sayılıımız
İlacı Bektaş köçekleri geliyor [2]

Seni terk eyleyem qaşları keman
Vefâsı olmayan yârda nem qaldı
Bi-vefa yoq mıdur göğsünde iman
Dîvâne eyledi ârda nem qaldı

Arılası(n) benceleyin eşi(n)den
Bir dem sevda ayrılması(n) başı(u)dan
Çoq ayrılıq qıldı beni işimden
Arayub gezerim karda nem qaldı

Aqar çeşnimi yaşı bir dem silinmez
Qapu(n)da qul oldum qadrim bilinmez
Qoy serim sağ olsun yâr mı bulunmaz
Qâdrimi bilimiyen yârda nem qaldı

«Qul Mustafa»m der ki severim candan
Gözlerini tolubdur qan ile nemden
Sevdiceğim fârig olubdur benden
Çıqayım gideyim şunda nem qaldı
(Bitmedi)

[1] Dördüncü bendin üçüncü mısraı cönkteyazılı değildir.

[2] Sadettin Nüzhet Beyin «Karaca Oğlan» kitabında (S. 6, 63) mezkûr şairin debıma benzeyen bir koşması vardır.

Adres
Ankara caddesi, Cağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 23

On altıncı asır sazşairlerimizden Köroğlu hakkında son yıllarda mühim neşriyat yapılmıştır.

İptida Ahmet Kutsi Bey Halk Bilgisi Mecmuası'nda bu şairden bahsetmiş, müteaki-ben, Köprülüzaze Mehmet Fuat B. On altıncı asır sonuna kadar sazşairleri atlı eserinde bu şair hakkında daha etraflı malûmat vermiş ve nihayet Pertev Naili bey «Köroğlu destanı» atlı kıymetli kitabında «On altıncı asır sazşairlerinden Köroğlu» serlâvhalı bir bentle bu malûmatı tamamlamaya çalışmıştır.

Bu arada elde edilebilen bazı eserleri de neşrolunan bu kudretli sazşairinin ahiren e-limize geçen iki güzel şiirini de biz bu neşriyata bir damla daha katmak emeliyle neşrediyoruz:

I

Ne yanarsın be kahpe yürek
Senin de bağrun yaş mu oldu [1]
Benli yardan mı ayrıldın
Güzlerin kanlı yaş mı oldu

Dağların karı eridi
İndi ovalarda yürüdü
Evvelden derdin bir idi
Yeniden dört beş mi oldu

*****

Yürü be hey kahpe Felek
Sen eyledin beni helek [2]
Yalvardum geçmedi dilek
Ağlattun gönlün hoş mu oldu

Bakışı güzel nazlınun
Tigi gamzede gizlinün
Geyran kuzusu Gözlünün
Hayali sana duş[3]mu oldu

Koroğlu der yandı tüttü
Bağrında yaşlar mı bitti

[1] Yaşmoldu gibi okunacak.

[2] Helâk.

[3] Duş. tesadüf etmek!

Ellerin baharı yetti
Avazım sana kış mı oldu [4]

II

Mevlâm seni bana verse
Derin hyı gidinin oğlu [1]
Arşa direk direk oldu
Zârim hey gidinin oğlu

Beni önünde assınlar
Emret kellemi kessinler
Derim aşkına yüzünler
Veren hey gidinin oğlu [2]

Canım sen bir âdil hansın
Han oğlusun hem de hansın
Yalancı dünyada sensin
Varım hey gidinin oğlu

Köroğlu'nun azmi Acem
Ne günüm belli ne gecem
Hem halifemsin hem hocam
Pirtlisin gidinin oğlu

Bu iki şiirin tamamıyla bu kudretli sazşairlerimize ait bulunduğu hatta ikinci parçanın -çok zayıf bir ihtimalle- Köroğlu'nun Özdemir oğlu Osman paşa maiyetinde iran harplerine iştiraki manasında söylenildiği akla gelebilir.

İkinci parçada kendisine hitap edilen şahsın Demîr oğlu ve saire gibi, Köroğlu destanında zikredilen kahramanlardan olması ve kelimenin daha başka bir şekilde de okunması ihtimal dahilindedir.

Nihayet bu düşüncelere istinaden şiirlerin büyük Köroğlu destanından müfrez parçalar olabileceği fikrini de bir ihtimal olarak kaydediyoruz.

Nihat Sami
Edirne Erkek Muallim
Mektebi Edebiyat Öğretmeni

[4] Avaz: Ayvaz.

[1] Derin: derim

[2] Veren, vereyim

Adres
Ankara caddesi, Çağaloğlu
yokuşu 27 No.
birinci kat hususi daire

ATSIZ MECMUA

Abone şartları
Türkiye için
Yıllığı 180 kuruş
altı aylığı 90 "
Yabancı memlekeler için
Yıllığı 1 dolar

Sayı: 11

ATSIZ MECMUA

Sayfa: 24

Bir Talebe Seyahati

Edebiyat fakültesi talebe cemiyetinin müdavim ve mezunlarından 20 kadar azası bayram tatilinde on günlük bir seyahat yaptılar. Gazetelerle birkaç satırla haber verilen bu seyahati bu türlü gezintilere hususî bir ehemmiyet verdiğim için, burada kısaca bahsetmeden geçmedim. Bu seyahate iştirak ettiğim için, talebenin birçok cihetlerden samîmi heyecanlarına yakından şahit oldum. Şüphesiz bu kadar kısa bir zamanda, bu kadar geniş bir sahada tetkik yapılamazdı. Fakat görmek, müşahede etmek itibariyle de, bu yolculuğun ne büyük ehemmiyeti olduğunu, talebenin on gün durmadan devam eden çılgın neşe ve sevincini görmüş olanlar takdir ederler. Ekseriyeti memleketin bu uzak ve güzel yerlerini görmemiş olan bu gençlerin, hiç şüphe yok ki, Türkiye'nin bel kemiği demek olan bu demiryolunun iki tarafında gördükleri şeylerle, görüşleri ve telakkileri mühim tahavvüllere uğradı. Bir kısmı yenice hayata atılmış, bir kısmı da yakında atılacak ve ekserisi muallim olacak olan bu 20 kişi, Anadolu'nun bu dört şehirdenektepleri, oralardaki muallim arkadaşlarını gelecek, onlarla beraber gülüp eğlenerek, büyük manevî kazançlar elde ettiler. Konya, Adana, Tarsus ve Mersin mekteplerinin, beledi-yelerinin, resmî makamlarının ve halkının, memleketlerine ilk defa vaki olan bu talebe ziyaretinden duydukları sevinç de ayrıca dikkate şayan ve gösterdikleri büyük misafirperverlik ve samimiyet her türlü sitayişlere lâyıktır.

***

Talebe kafilesine yalnız coğrafya muallimi Hâmit Sadi Bey iştirak etti. İnsan böyle seyahatlerde talebenin on yirmi adedinin bir kaç misline çıkmasını dilerken, müderrislerîn de talebeleriyle beraber gezmeye daha fazla rağbet göstermelerini temenni etmekten kendini alamıyor: üçüncü mevki vagonlarda, genç ve dinç adamlarla neşe içinde bir kaç gün geçirmek ihtiyar müderrislere bile yeni bir bayat verecek bir zevktir kanaatindeyim.

Mecmualar, Kitaplar

Azerbaycan Yurt Bilgisi: Edebiyat Fakültesinde Türk Lisani Tarihi müderris muavini olan Cafer oğlu Ahmet Bey'in idaresi altında bu isimle aylık bir ilim mecmuası çıkmaya başladı. Şimdiye kadar iki sayısı çıktı. Mecmuaya Köprülüzade Fuat ve Zeki Velidi Bey gibi âlimlerin de yazı yazması kıymetini gösterir. Fuat B. makalelerini "Dede korkut kitabı"na dair yazıyor. Bu çok mühim kitap hakkında şimdiye kadar bütün dünya ilim âleminde pek az neşriyat yapıldığı için Fuat Bey'in bu makaleleri çok mühimdir. Zeki Velidi Bey de Azerbaycan'ın tarihî coğrafyasına ait makaleler yazıyor. Bu makaleler de çok mühimdir. Mecmuanın birinci sayısında Caferoğlu'nun yazdığı kısa Azerbaycan tarihi birçok mehzalara müracaatla meydana getirilmiş iyi bir hülâsadır. Aynı müellif, ikinci sayısında da Büyük Azerî âlimi Kâzım Bey'e ait bir makale yazmıştır. Bu mecmuada kıymetli makaleler yazan Abdükdadir Bey de mühim bir mevzu ile uğraşılıyor: Rus istilâsının Türk halk edebiyatına tesiri. Görülüyor ki mecmuanın adı Azerbaycan'a ait olduğunu göstermekle beraber, hakikatte mecmua bütün Türklere dair neşri yapıyor. Yalnız Türkiye ile uğraşan mütetebbilerimize de bu mecmuayı tavsiye ederiz. Çünkü Azerbaycan ilmî bakışa göre şarkî Türkiye demektir.

Din Bilgisi: Her şeyde olduğu gibi dinde de bir yenilik olduğunu bize bu kitap gösteriyor. Bir kere kitabın adı baştan başa bir yeniliği gösteriyor. Eskiden "ilmi hâl" diye okutulan bu derslerin "Din bilgisi" adını alması bile her halde birçok softalarca "bid'ât" telâkki olunmuştur. Hele kitabın kapağına bir cami resmi konması belki de "küfür" sayılmıştır. Yurt bilgisi, tarih bilgisi, fen bilgisi, din bilgisi... Bütün bunlar Türkçe'yi sevenlerin kulağına hoş geliyor. Fakat "Din bilgisi" kitabının diğer bir hususiyeti de dini safsata şeklinde değil, bugüne uygun bir şekilde öğretmesidir. Kitabı muallim Mehmet Nuri Bey yazmış ve kâinat Kütüphanesi de bastırılmıştır. Bu kitap çocuklarını müslüman olarak yetiştirmek isteyenlere tavsiye olunacak kıymetli bir kitaptır.

K. A.